

BİBLİYOGRAFYA :

Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Qalâ'idü'l-İkhyân* (nşr. Hüseyin Yûsuf Haryûş), Zerkâ 1409/1989, III, 776-790; İbn Bessâm eş-Şenterînî, *ez-Zahîre*, II, 666-702; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis* (Ebyârî), I, 143-144; İbn Dihye el-Kelbî, *el-Mu'trib* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1954, s. 15, 20-21; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmile*, Sidney 1986, I, 145; İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 32-35, 39; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, II, 409-414; Zehebî, *el-İber*, IV, 15; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIX, 373-374; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 514-517; Safedî, *el-Vâfi*, IV, 297-300; Yâfiî, *Mir'âtü'l-ce-nân*, III, 197; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, IV, 94, 215, 222, 241, 242, 246, 256-260; *Keşfü'z-zunûn*, II, 994, 1964; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, V, 80-88; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party-Kings*, Princeton 1985, s. 83-85, 87, 89, 95; F. de la Granja, "İbn al-Labbâna", *El*² (İng.), III, 853.

HÜSEYİN YAZICI

İBNÜ'L-LEBBÜDÎ

(ابن اللبؤدى)

Ebû Zekeriyâ Necmüddîn Yahyâ
b. Muhammed b. Abdân
b. Abdilvâhid el-Halebî
ed-Dimaşki et-Tabîb
(ö. 670/1271 [?])

Çok yönlü âlim,
şair ve devlet adamı.

607'de (1210-11) Halep'te doğdu. Küçük yaşta ailesiyle birlikte Dimaşk'a yerleşti. Burada İbn Ebû Usaybia'nın hocası hekim Mühezzebüddin ed-Dahvâr'dan tıp tahsil etti. Ardından felsefe, matematik ve astronomi gibi aklı ilimler alanında üstün başarı göstererek kendi bölgesinde üne kavuştu. Ayrıca yazdığı şiirlerle dikkat çekiyor, hatta şiirde Lebîd b. Rebîa ile, nesirde Abdülhamîd el-Kâtib'le ve belâgatta Sehbân'la aynı düzeyde sayılıyordu (İbn Ebû Usaybia, s. 663). Bu meziyetleri sebebiyle Humus Hükümdarı el-Melikü'l-Mansûr İbrâhîm onu hizmetine aldı ve tabipliğinin yanında siyaset ve idarecilikteki yeteneğinden dolayı vezirliğe tayin etti. İbnü'l-Lebbûdî, 643'te (1245-46) el-Melikü'l-Mansûr'un ölümü üzerine Mısır'a el-Melikü's-Sâlih Necmeddin Eyyûb'un yanına gitti ve bu emirden büyük saygı gönerek kısa bir müddet sonra ayda 3000 dirhem maaşla İskenderiye'de divan başkanlığına getirildi. Mısır'da iken 661 (1263) ve 664 (1266) yıllarında Filistin ve Dimaşk'a gidip geldiği, hayatının son dört yılını Dimaşk'ta divan başkanı olarak geçirdiği bilinmektedir (a.g.e., s. 664-666). Genelde kabul edilen ölüm tarihi 670'tir (1271); İbn Kesîr'in yazdığına göre Dimaşk'ta Hammâmülflek civarında kendi

vakfı olan Lebbûdiyye Medresesi'ne gömülmüştür (*el-Bidâye*, XIII, 262).

Eserleri. İbnü'l-Lebbûdî'nin yaşadığı XIII. yüzyıl, İslâm toplumunda ilim ve felsefe hareketlerinin genel olarak durakladığı dönemdir; o yıllarda bu alanlarda yapılan çalışmaların öncekilerin tekrarı mahiyetinde olduğu, büyük ölçüde orijinaliteden yoksun bulunduğu kabul edilir. Nitekim İbnü'l-Lebbûdî'ye ait yirmi iki eserin listesini veren İbn Ebû Usaybia bu eserlerin sekizinin önceki hekim, filozof ve matematikçilerin kitaplarının ihtisarından ibaret olduğunu söyler (*Üyûnü'l-enbâ*, s. 668). Bunlardan İbn Sinâ'nın *el-İşârât ve't-tenbîhât*'ına yazdığı muhtasar (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2420), Fahreddin er-Râzî'nin *Kitâbü'l-Me'âlim*'ine yazdığı şerh (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2321), ayrıca *Muhtaşarü'l-Külliyât mine'l-Kânûn li'bn Sinâ* (Bibliothèque Nationale, nr. 2918, müellif hat-ı) ve *Tedkîku'l-mebâhişi't-tıbbiyye fi tahkîki'l-mesâ'ili'l-hilâfiyye 'alâ tarîki mesâ'ili hilâfi'l-fukahâ* (Escorial Library, nr. 892) günümüze ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Usaybia, *Üyûnü'l-enbâ*, s. 663-668; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 262; Nuaymî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, II, 135-136; L. Leclerc, *Histoire de la médecine arabe*, Paris 1876 → Rabat 1980, I, 414; II, 160; De Slane, *Catalogue des manuscrits arabes de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1883-95, s. 522; Suter, *Die Mathematiker*, s. 146; H. Derenbourg, *Les manuscrits arabes de l'Escorial*, Paris 1941, II, 108; *Hediyetü'l-Ârifin*, II, 524; Brockelmann, *GAL*, I, 598, 651; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XIV, 211; Kadri Hâfız Tûkân, *Tûrâşü'l-'Arabî'l-İlmî fi'r-riyâziyyât ve'l-felek*, Nablus 1963, s. 354; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VIII, 165; "İbn Lebbûdî", *DMBİ*, IV, 537-538.

CEVAT İZGI

İBNÜ'L-MÂCİŞÛN

(ابن الماحشون)

Ebû Mervân Abdülmelik b. Abdilazîz
b. Abdillâh b. Ebî Seleme
el-Kureşî et-Teymî el-Medenî
(ö. 212/827)

İmam Mâlik'in
önde gelen talebelerinden.

Büyük dedesi Ebû Seleme Meymûn (Dî-nâr), Kureyş'in Benî Teym kolundan Münkedirolğulları'nın mevlâsı idi. Dedesi Abdullah ve kardeşi Ya'kûb b. Ebû Seleme, Abdullah b. Ömer ve diğer sahâbîlerden rivayette bulunmuş, bunlardan ve ailenin diğer bazı fertlerinden Ahmed b. Hanbel,

Buhârî ve Müslim hadis tahrîc etmiştir. Babası Abdülazîz el-Mâcişûn devrin tanınmış âlimlerinden biri olup Medine'den sonra Bağdat'a yerleşmişti. Mâcişûn lakabının Ebû Seleme'ye ait olduğu da kaydedilmektedir. Nitekim Abdülmelik gibi babası Abdülazîz de bazan İbnü'l-Mâcişûn diye anılmaktadır. İsfahan asıllı olan aile fertleri Medine'ye yerleştiğinde birbirleriyle karşılaştınca, "şûûn şûûn" (şûnî şûnî = nasılsınız ?) dedikleri için halk kendilerine Mâcişûn lakabını takmıştır. Diğer bir rivayete göre ise bu lakabın verildiği kişi yalaklarındaki al renkten dolayı "Mâhigûn" (aya benzeyen) diye anıldığından Medineliler buna Mâcişûn demişlerdir. Ayrıca Horasan'da Mâciş (Mâcişûn) adlı bir yere nispetle böyle anıldıkları da söylenmiştir.

İbnü'l-Mâcişûn babasından ve İmam Mâlik, İbn Ebû Hâzim, Muhammed b. Dî-nâr, İbn Kinâne ve Mugire b. Abdurrahman'dan fıkıh tahsil etti. Yine babasından ve Mâlik'ten başka dayısı Yûsuf b. Ya'kûb el-Mâcişûn ile Abdurrahman b. Ebû'z-Zinâd, Müslim b. Hâlid ez-Zencî ve İbrâhîm b. Sa'd gibi âlimlerden hadis dinledi. Kendisinden Ebû Hafs el-Fellâs, Zübeyr b. Bekkâr, Ebû Abdullah İbn Abdülhakem, Sa'd b. Abdullah b. Abdülhakem rivayette bulundu; Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn Mâce de hadis tahrîc etti. Özellikle fıkıh alanında derinleşen ve Mâlikî mezhebinde Medine ekolünün önde gelen temsilcilerinden biri olan İbnü'l-Mâcişûn'dan Ahmed b. Muazzel, İbn Habîb es-Sülemî, İbnü'l-Mevvâz ve Sahnûn gibi âlimler fıkıh tahsil ettiler. Mâlikî literatürünün oluşmasında önemli katkıları olan Sahnûn'un, "İbnü'l-Mâcişûn'a gidip şu kitapları arz etmeyi, onayladıklarını alıp reddettiklerini de terketmeyi düşündüm" dediği nakledilir (Kâdî İyâz, I, 361; İbn Ferhûn, s. 153). İbn Habîb de onu anlayış kabiliyeti bakımından İmam Mâlik'in birçok talebesinden üstün tutardı. İleri yaşlarda gözlerini kaybeden ve Halife Me'mûn'un kadılık teklifini kabul etmeyen İbnü'l-Mâcişûn 212 (827) yılında altmış yaşlarında iken Medine'de vefat etti. Ölüm tarihi bazı kaynaklarda 213 ve 214 olarak da geçmektedir.

İbnü'l-Mâcişûn'un güvenilir olduğu belirtilmekle birlikte genel olarak rivayet konusundaki hatalarına işaret edilmekte, bazı hadis münekkitleri tarafından sayılımaktadır. Zehebî, Ebû Dâvûd'un İbn Mâcişûn'un hadisten anlamadığı yönündeki ifadesinin (İbn Hallikân, III, 167; Mizzî, XVIII, 360), "Sika olmakla birlikte hadis konusunda mütehasşis değildir" şeklin-